

Risale-i Nur'da Aleviliğe Dair-2

Hilafet kimin hakkı?

Ehl-i Sünnet ve Aleviler arasında “medar-ı niza” meselelerinden birisi, belki de en önemlisi, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) vefatından sonra yerine kimin halife olacağı meselesidir.

Hz. Peygamberin vefatından sonra Ben-i Sâide avlusunda toplanan ensar ve muhacir Hz. Ebubekir’i halife seçmişti. Bu toplantıda Hz. Ali yoktu. Zübeyir b.Avvam, Mikdad bin Esved, Selman-ı Farisi, Ebu Zer, Ammar bin Yasir ve Ubey bin Ka’b (r.a.) Hz. Ali’nin yanında bulunuyorlardı. Bunların hepsi Hz. Ali’ye biat etmek için onun yanında toplanmışlar. Biat etmek için Hz. Ali’nin iznini bekliyorlardı. Bu sırada Hz. Abbas, Ebu Sufyan, gibi Müslümanlar Hz. Ali’ye biat etmek istedilerse de Hz. Ali herhangi bir fitneye sebep olmamak için buna izin vermemişti.²²

Hz. Ali altı ay, Hz. Fatıma’nın vefatına kadar Hz. Ebubekir’e biat etmemiştir. Hz. Ali’nin biat etmesinin gecikmesi, Alevi ve Sünniler arasında tartışılan meselelerdendir.

Bu konuda Ehl-i Sünnet ve Cemaat, Hz. Ebubekir’in (r.a.) hilafete daha layık olduğu için geçtiğini belirtir. Şialar buna itiraz ederek “Hak Hz. Ali’nin (r.a.) idi. Ona haksızlık edildi. Umumundan en efdali Hz. Ali’dir (r.a.) derler.²³ Şiaların getirdikleri deliller dört ana grupta toplanabilir. Bunlar (a) Hz. Ali (r.a) hakkında varid olan hadis-i şerifler (b) Hz. Ali’nin (r.a.) “Şah-ı Velayet” ünvanıyla evliyanın çoğunluğunun ve tariklerin kaynağı olması (c) ilim şecceat ve ibadetle harikulade sıfatları (d) Hz. Peygamber’in (s.a.v.) ona ve ondan teselsül eden Al-i Beyte şiddeti alakası.²⁴

Bediüzzaman ehl-i Şia’nın bu delillerini tek tek analiz ederek, Hz. Ebubekir ve Hz. Ali’nin farklı özelliklerinin yaşanan sonucu ortaya çıkardığını açıklar. En başta şunu belirtmek gerekir: Hz. Ali ilk üç halife zamanında Medine’de ikamet ederek, dini ilimlerle uğraşmayı diğer görevlere tercih etmiştir. Kur’an ve hadis konusundaki derin ilminden dolayı, hem Hz. Ebubekir’in (r.a.) hem de Hz. Ömer’in (r.a.) özellikle fihhi meselelerde fikrine müracaat ettikleri bir sahabi olmuştur.²⁵ Yirmi seneden fazla üç halifenin adeta “şeyhülislamlığını” yapması mevcut duruma itiraz etmediğini belirler.

Ayrıca ilk üç halife zamanındaki fetihler ve düşmanla mücadele ile Hz. Ali (r.a.) zamanındaki vakıalar “hilafet-i İslamiye noktasında Şiaların davalarını cerh ediyor.”²⁶ Bediüzzaman, Şialar’ın delillerinden olan; (a) Hz. Ali hakkında senâkârane hadislerin çok olmasını iki nedenle açıklar. Bunlardan birisi, Emeviler ve Hariciler Hz. Ali’ye (r.a.) haksız hücumda bulduklarından, ehl-i Sünnet ve Cemaat Hz. Ali hakkındaki rivayetleri çok neşretmişler. Diğerine gelince, Hz. Peygamber (s.a.v.) peygamberlik nazarıyla, ileride Hz. Ali’nin (r.a.) başına gelecek üzücü olayları ve dahili fitnelere görmüş, Hz. Ali’yi (r.a.) meyusiyetten ve ümmetini Onun hakkında su-i zandan kurtarmak için, “Ben kimin dostuysam, Ali’de onun dostudur” gibi mühim hadislerle Ali’yi teselli ve ümmeti irşat etmiştir.(b) Hz. Ali’nin “şah-ı velayet” ünvanıyla evliyanın çoğunluğunun ve tariklerin kaynağı olması meselesine gelince, Hz. Ali’yi sevmek noktasında problem yok. Ehl-i Sünnet de Şialar da seviyor. Fakar Hz. Ali’nin “şah-ı velayet ünvanı onu, siyaset ve saltanattan ziyade, saltanat-ı maneviyeye layık kılıyordu. O siyasette başarılı veya layık olsaydı, siyasi hilafetin pek çok fevkinde olan manevi saltanatı kazanamayacak, üstad-ı küll hükmüne geçemeyecekti.²⁷ (c) Hz. Ali’nin ilim, şecaat ve ibadetle harikulade sıfatlara sahip olması özelliğini hilafet noktasından ele alırsak, şahsi kemalatı hilafet dönemindeki kemalatıyla beraber düşünülmelidir. Bu açıdan, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman’ın şahsi kemalatları ile zaman-ı hilafetlerinin kemalatları terazinin bir kefesine Hz. Ali’nin şahsi kemalatı ve hilafet zamanındaki üzücü iç savaşlar, su-i zanlara maruz kalan hilafet mücahedeleri de diğer kefesine konulsa, elbette Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman’ın kefelere ağır gelir. (d) Şiaların Hz. Ali’ye ilk halifelğe layık görmelerinin nedenlerinden birisi de, Hz. Peygamber’in Al-i Beyte gösterdiği alaka “cibilli karabet” veya “hissi şefkatten” kaynaklanmıyor. Belki, peygamberlik vazifesine sahip çıkacak nurani bir cemaatin menşesine alaka gösteriyordu. Ayrıca “salanat-ı dünyeviye aldaticıdır. Al-i Beyt ise, hakaik-ı İslamiyeyi ve ahkam-ı Kur’aniyeyi muhafazaya memur idiler.”²⁸ Bediüzzaman Ehl-i Şia’nın, Hz. Ali’nin ilk halife olmasına dair görüşlerini de açıklar. Eğer Hz. Ali ilk halife olsaydı, engel tanımayan, pervasız, kahraman, hiçbir şeyden korkmayan, çekinmeyen şecaatından dolayı, bir çok insanda ve kabiledede rekabet damarını tahrik ederek tefrikaya neden olabilirdi. Ayrıca, fitnelerin ortaya çıktığı zamanda, Hz. Ali gibi cesaret ve feraset sahibi birisi halife olmasaydı. Fitnelere karşı dayanmak zor olurdu.²⁹

Hz. Ali takiyye mi yaptı?

“Takiyye benim ve atalarımın dinidir. Takiyyeye uymayanın dini yoktur” ve “Durumumuzu ifşa eden onu inkar eden gibidir”³⁰ sözlerini Hz. Cafer-i Sadık’a isnad eden Caferiler, takiyyeyi temel ilkelerini tamamlayan prensiplerden birisi olarak kabul etmişler, Hz. Ali ile ilgili bazı olayları takiyye ile yorumlamışlardır.

Hz. Peygamberin vefatından sonra Hz. Ali’nin tavırları tartışma konusu olmuş. Aleviler, ilk halifeliğin Hz. Ali’nin hakkı olduğu halde Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer dönemlerinde, sesini çıkarmadığına, onlarla iyi geçinmeye çalıştığına, korktuğuna inanmışlardır. Şia ıstılahınca “takiyye” denilen bu yaklaşım esasen Hz. Ali’ye yakışmaz. Bediüzzaman böyle düşünenlere, “Acaba böyle kahraman-ı İslam ve ve esedullah ünvanını kazanan ve sıddıkların kumandanı ve rehberi olan bir zatı riyakar ve korkaklık ile, sevmediği zatlara tasannukârane muhabbet göstermekle ve yirmi seneden ziyade havf altında mümaşaat etmekle, haksızlara tebaiyet kabul etmekle muttasıf görmek, ona muhabbet değildir. O çeşit muhabbetten Hz. Ali (r.a.) teberrî eder.”³¹ diyerek Ehl-i sünnet alimleri gibi şu sonuca ulaşır. Eğer Hz. Ali ilk halifeleri hak görmeseydi, onları tanımaz ve itaat etmezdi. Haklı gördüğü için şecaatını hakperestçe kullanmıştır. Hz. Ali’den nakledilen sözler bunu doğrular niteliktedir. İbn Abd-ı Rabbih’in El-Ikdu’l-Ferid adlı eserinde nakledilen bir sözünde Hz. Ali şöyle der: “Ey Allah’ım! Ona ilk iman eden benim, yine Onu ilk yalanlayan ben olamam. Bende Hz. Peygamberin bir vasiyeti yoktur. Şayet böyle bir şey olsaydı ne Temim ne de Adıyy oğullarından birisini minberde bırakmazdım.”³²

Sahabelerin muharebesinde kıyl ü kal etme(me)

Alem-i İslam’da on üç asırdır ehl-i hakikatin içini sızlatan, iç muharebelerden bahsederek düşmanlıkları beslemek, ehl-i imana tahammülsüz elemeler veriyor. Bundan dolayıdır ki başta “eimme-i Erbaa” ve “Ehl-i Beytin Eimme-i İsna Aşer olarak Ehl-i Sünnet” Müslümanlar içindeki o eski fitneyi karıştırmayı caiz görmemişler.³³ Bediüzzaman da, “Alem-i İslam’ın o dehşetli yarasını deşmek, düşünmek benim hususi meşrebimde tahammülümünden ziyade elem veriyor.”³⁴ diyerek, Ehl-i Beyt’e zulmedenlerin ahirette cezalarını çektiklerini, Ehl-i Beyt’in ise dünyadaki geçici sıkıntılarını mukabil sınırsız rahmete mazhar olduklarını belirtir. Bundan dolayı geçmişte Ehl-i Beyt’e zulmetmiş bir kişiyi, zemmetmenin Ehl-i Beyt’e bir yararı yok. Ayrıca “zem ve tekfir eğer haksız olsa büyük zararı var, eğer haklı ise hiç hayır ve sevap yok.”³⁵ Bu hakikat ölmüş insanları boş yere kötölemenin anlamsızlığını ortaya çıkarıyor. Bu açıdan, ilm-i kelamın büyük allamesi

Sadeddin-i Taftazani, "Yezide lanet caizdir" demiş, fakat "lanet vaciptir, hayırdır ve sevabı vardır" dememiştir!

İşte Ehl-i sünnet alimlerinin ve on iki imamın bu yaklaşımı Bediüzzaman'ın o zaman vukua gelen savaflara bakışında temel eksenini oluşturmuş. Bu bakış açısında istenilen yaklaşım, ihtilaf ve düşmanlıkları artırıcı zem ve küfürlerden kaçınmaktır. Yoksa, sahabeler arasında vukua gelen olayları hiç anlatmamak, nisyan çukuruna atmak değildir. Risale-i Nur'da, medar-ı niza olan savaflar bu açıdan ele alınmıştır.

İslam Tarihinde Hz. Osman'ın şehadeti ile başlayan huzursuzluklar, birçok ihtilaf ve mücadelenin nedeni olacaktır. Hz. Osman zamanında başlayan karışıklıklarda felsefi temel olmadığı için çok önemli değildi. Birçok cemiyette bu tür kargaşalar olabilir.36 Fakat, Hz. Osman'ın şehit edilmesi ardı arkası kesilmeyen Cemel, Siffin savafları, Hakem mes'elesi ve ardından Nehrivan muharebesi gibi olaylara kapı açtı.

656'da Hz. Osman'ın katillerinin bulunması için bir araya gelen, Hz. Aişe, Hz. Talha ve Hz. Zübeyr, Hz. Ali'nin elçisi Ka'ka'dan Hz. Osman'ın katillerinin halife tarafından bulunmasını istediler. Görüşmeler sonucu meseleyi sulh yoluyla halletmeye karar verdiler. Bu arada Müslümanların birlik olması asilerin huzurunu kaçırıyordu, iki taraf birleşirse kendilerini yok edebilirlerdi. Abdullah b. Sebe ve yandaşları sulha mani olmaya karar verdiler. Ertesi gün güneş doğmadan görevlendirilen kişiler aracılığıyla kargaşa oluşturup "Ehl-i Kûfe baskın yaptı," "Ehl-i Basra baskın yaptı" şayiasını yaydılar. Sonunda Abdullah b. Sebe ve yandaşları istediklerine kavuştular. Binlerce Müslüman'ın kanı aktı. Hz. Talha, Hz. Zübeyr gibi Aşere-i Mübeşşereden olan sahabeler şehit edildi.37 Bu savaşta Hz. Aişe devenin üzerinde bulundu. Bediüzzaman Cemel savaşını, adalet-i mahza38 ile adalet-i izafiyenin savaşı olarak analiz eder. Hz. Ali, önceki halifeler dönemindeki gibi adalet-i mahzayı esas aldı Hz. Aişe, Hz. Talha ve Hz. Zübeyr'de adalet-i mahzanın tatbiki müşkül olduğuna inanarak adalet-i izafiye yönünde içtihad yapmışlardı. Her iki tarafta Allah için içtihad etmişlerdi Bundan dolayı hem katil, hem maktul ehl-i cennet olmuşlardı. Hz. Ali içtihadında haklı olduğu halde,39 her iki tarafta içtihad neticesi savaştığı için, "içtihad eden hakkı bulsa iki sevap var; bulmazsa bir nevi ibadet olan içtihad sevabı, olarak bir sevap alır, hatasından mazurdur."

Hz. Ali yaşanan elim savaştan sonra, bir daha karışıklık çıkmaması için ülkede denetim kurmaya çalışıyordu. Mısır'a vali olarak tayin ettiği Muhammed b. Ebubekir, orada bir kargaşa ile karşılaştı. O sırada Şam valisi olan Hz. Muaviye, Mısır'a gönderdiği Amr b. As aracılığıyla hakimiyetini tesis etmişti. Hz. Muaviye, Hz. Ali'nin biat çağrılarına olumlu cevap vermiyor ve Hz. Osman'ın katillerinin bulunmasını istiyordu. Barış için çabalar sonuç vermedi.40 İki ordu Cemel savaşında yaklaşık 6-7 ay sonra 657'de Siffin'de karşı karşıya geldiler. Savaşta gelişmeler Muaviye'nin aleyhine dönünce, Amr b. As'ın teklifi ile Kur'an sayfeleri mızrakların ucuna takıldı. Hz. Ali'nin ordusundan "Kur'an'ın hakem olması" istendi. Her ne kadar, Hz. Ali yapılanların bir hile olduğunu biliyor idiyse de, ordu Kur'an'a karşı savaşmak istemedi. Anlaşma hakemlere bırakıldı. Hz. Ali'nin hakemi Ebu Musa el Eş'ari ile Hz. Muaviye'nin hakemi, Amr b. As. yeni bir halife seçilmesinde anlaştilar. Fakat Muaviye'nin hakemi son anda hile yapınca anlaşmazlık giderilemedi. Bediüzzaman bu savaşın genel niteliğini hilafet ve saltanatın savaşı olarak görür. Hz. Ali, "ahkam-ı dini ve hakaik-i İslamiyeyi ve ahireti esas tutup, saltanatın bir kısım kanunlarını ve siyasetin merhametsiz mukteziyatlarını onlara feda ediyordu. Hz. Muaviye ve taraftarları ise, hayat-ı içtimaiye-i İslamiyeyi saltanat siyasetleriyle takviye etmek için, azameti bırakıp ruhsatı iltizam ettiler. Siyaset aleminde kendilerini mecbur zannedip, ruhsatı tercih ettiler, hataya düştüler"41 Hz. Muaviye'nin bu hatası alem-i İslamiyenin Hilafetten ayrılmasına ve uzun süre devam edecek olan saltanat devrinin başlamasına zemin hazırlayacaktır.

Bu sırada, Hz. Ali'nin ordusundan ayrılan 12 bin kadar kişi, Abdullah b. Vehebi'r-Rasibi'nin emrinde hareket etmeye başladılar. Bunlar Hz. Ali ve Hz. Muaviye'nin hakem tayin etmekle hata ettiklerini düşünüyorlardı. Onlara göre hakiki hüküm sahibi Cenab-ı Hak olduğundan, hakem tayin edilmesi yanlıştı. Bu gerekçelerle Hz. Ali'den ayrılarak isyan ettiler. Hz. Ali'nin nasihatleri ile bir kısmı isyanı bıraktıysa da kalan 4.000 kişi ile savaşılmak zorunda kalındı. Nehrevan'da 658'de yapılan bu savaflarla Harici tehlikesi giderildi. Fakat, yüzyıllardır süregelen Hz. Ali ve Âl-i Beyt muhalifi Vehhabiliğin temellerinin atılmasını sağlayacaktır.42 Hz. Ali de bu gruptan Abdurrahman b. Mülcem tarafından, sabah namazında iken zehirli hançerle şehit edilecektir.43

Hz. Ali'nin şehadetinden sonra, ordu Hz. Hasan'a biat etti. Hz. Hasan yaşadığı dönemin nezaketinden dolayı, Müslümanlar arasında kan dökülmesini önlemek için, 6 aylık hilafetinden sonra, Muaviye lehine hilafetten feragat

eder.44 Hz. Hasan'ın hilafetten çekilmesiyle İslam tarihinde hilafet dönemi sona erer. Saltanat devri başlar. Bediüzzaman, Hz. Hasan'ın yarım kalan hilafetini "neşr-i hakaik-i imaniye"de Risale- i Nur'un tamamladığını belirtir.

Hz. Muaviye vefat etmeden önce yerine geçmesini istediği oğlu Yezid halife olunca, Hz. Hüseyin biat etmedi. Bunu Duyan Kûfe'liler Hz. Hüseyin'i Kûfe'ye davet ettiler. Hz. Hüseyin 72 kişilik bir kabile ile Kûfe'ye giderken, yolda Yezid'in adamları tarafından kısırıldı. Yezid'e biat etmesi istendi. Fakat Hz. Hüseyin bunu kabul etmeyince vicdanları sızlatan bir şekilde bir çok yakını ile beraber şehit edildi.45 Bu olayın sene-i devriyesinde her yıl Aleviler tarafından çeşitli etkinlikler düzenlenir. Bütün Müslümanları vicdanen muazzeb eden, bu hadise Müslümanlar arasında ayrılıkların derinleşmesinde etkili olmuştur. Bediüzzaman Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in Emevilerle mücadelesini tahlil ederken, din ve milliyet savaşı olarak belirtir.46 Çünkü Hz. Hasan ve Hüseyin Âl-i Beyt'i nurani silsilesinin başlangıcı olarak Hilafet-i İslamiyeyi temsil ederlerken, Emeviler Arap milliyetçiliğini temsil ediyorlardı. Bediüzzaman'ın savaflara dair değerlendirmesi analizci olmuş, her olayı kendi içerisinde değerlendirmiştir. Bu olaylardan hiç birisi Ehl-i Sünnet ile Alevileri birbirinden uzaklaştırıcı olmaması gerektiğini savunmuştur. Bilakis ön yargısız yaklaşıldığı zaman arada anlaşamayacak hiç bir konu yoktur.

Sonuç

Bediüzzaman, kendisinin tanımladığı Alevilik ile Ehl-i sünnet ve Cemaat arasında ayrılıkların giderilmesi gerektiğini savunmuştur. Özellikle bu zamanda, dinsizliğin yaygın olduğu bir devrede buna şiddetle ihtiyaç vardır. Zaten Aleviler ile Ehl-i sünnet arasındaki kopuklukta sun'i öğelerin etkisi çok fazladır. Meselâ, Ehl-i sünnet ve Cemaat adı altında Vahhâbîlik ve Haricilik fikri girdiği için, bazıları Hz. Ali'yi tenkit etmişler. Bu da Ehl-i sünnetin hesabına yazılmış. Bundan dolayı Aleviler Ehl-i sünnete karşı soğumaya başlamışlar. Yine, Alevilik adı altında yapılan yanlışlar, Ehl-i sünneti Alevilikten soğutmuştur. İşte bu tür rahatsızlıklardan sıyrılıp çıkabilmek için taraflar birbirine önyargısız yaklaşarak, empati sorununu aşmalıdırlar. Bu açıdan, Bediüzzaman'ın Alevilik hakkındaki düşünceleri ayrı bir öneme haizdir. Hakiki Aleviler, Haricilerin ve Vehhabilerin sözlerinin etkisinde kalıp Ehl-i sünnete karşı düşmanlık beslemekten vazgeçip, ittifak yolları aranmalıdır.

Bediüzzaman'ın "Hubb-u Âl-i Beyt'i meslek yapan Aleviler ne kadar ifrat da etse, Rafizi de olsa, zındıkaya, küfrü mutlaka girmez" şeklindeki hüsn-ü zannı Ehl-i sünnet için önemli bir ölçü olsa gerektir. Aleviler ise, Bediüzzaman'ın, "Belki Ehl-i sünnet, Alevilerden ziyade Hz. Ali'nin taraftarıdır. Bütün hutbelerinde, dualarında Hz. Ali'yi layık olduğu sena ile zikrediyorlar." sözünü dikkate almalıdırlar. Bütün bunlar şu gerçeği ortaya çıkarıyor. Hem Ehl-i sünnet, hem de Alevilerin kendilerinden çok şey bulacakları Risale-i Nur Külliyyatı ehl-i imanın bir buluşma platformu olmalıdır.

Dipnotlar:

22. Ahmet Cevdet Paşa, Kısas-ı Enbiya ve Tevarih-i Hulefa, İstanbul 1980, s. 267.

23. Lem'alar, s. 28.

24. A.g.e., s. 28.

25. Ethem Ruhi Fiğlalı, "Ali", TDV İslam Ansiklopedisi, C: 2, İstanbul 1989, s. 372.

26. Lem'alar, s. 28.

27. Mektubat, s. 57.

28. A.g.e., s. 100.

29. A.g.e., s. 100.

30. Mustafa Öz, "Cafer es-Sadık", TDV İslam Ansiklopedisi, C: 7, İstanbul 1993, s. 2.

31. Lem'alar, s. 51.

32. Ahmet Çelebi, Emeviler Döneminde Fikir Hareketleri" DGBİT, C. 2, Konya 1994, s. 463.
33. Emirdağ Lahikası, s. 179.
34. A.g.e., s. 182.
35. A.g.e., s. 178.
36. Ebu'l- A'lâ Mevdudi, Hilafet ve Saltanat, İstanbul, s. 290.
37. Ahmet Cevdet Paşa, Kısas-ı Enbiya, İstanbul, 1980, s, 490.
38. "Adaleti mahza, bir masumun hakkı, bütün halk için dahi iptal edilmez. Cenab-ı Hakkın nazar-ı merhametinde hak haktır; küçüğüne büyüğüne bakılmaz. Adalet-i izafiye ise, küllün selameti için cüz'ü feda eder. Cemaat için, ferdin hakkını nazara almaz. Ehvenü'-ş-şer diye, bir nevi adaleti izafiyeyi yapmaya çalışır. Fakat, adalet-i mahza kabil-i tatbik ise, adalet-i izafiyeye gidilmez; gidilse zulümdür."
39. Mektubat, s. 57.
40. Ethem Ruhi Fiğlalı, "Ali", TDV İslam Ansiklopedisi, C: 2, İstanbul 1989, s. 373.
41. Mektubat, s. 58.
42. A.g.e., s. 352.
43. Ethem Ruhi Fiğlalı, "Ali", TDV İslam Ansiklopedisi, C: 2, İstanbul 1989, s. 374.
44. Muhammed El Hudari "Hulefa-i Raşidin Devri," DGBİT, C, 2, s, 268.
45. Ahmet Cevdet Paşa, a.g.e.,s. 602-620.
46. Mektubat, s. 58.